

Szócs Géza

Kiválóságok bűvópataka

Ami legelőbb jut eszembe Szent Erzsébetről

Vajon miért nincsenek benne a köztudatban

– olyan tények, mint az, hogy Erzsébet közvetlen fölmenői bűnökkel és gyarlóságokkal terhelt életet éltek; édesanyja ugyanaz a Gertrudisz volt, a méráni Gertrud, akivel Bánk bán számol le, édesapja pedig ugyanaz a II. Endre, aki az Árpád-házat sújtó átkot folytatva gyalázatos háborút viselt saját testvérbátyja, a törvényes király, Imre ellen (minden valószínűség szerint ő tette el láb alól Imre fiát, a gyermek III. Lászlót is);

– olyan tények, mint az, hogy Erzsébet kiszemelt jegyesének, Hermann tüngingiai őrgrófnak az anyját nem sokkal Erzsébet megérkezése után ugyanúgy meggyilkolták, mint a saját anyját, Gertrudiszt, és hogy ezután Hermann is hamarosan elhalálozik, Erzsébet pedig Hermann fiához kényszerül hozzámenni, Lajos őrgrófhhoz, vagyis saját majdnem-mostohafiához;

– olyan tények, mint az, hogy Árpád-házi Erzsébetnek *édes testvéröccse* volt a nálánál egy évvel fiatalabb IV. Béla, s így Szent Erzsébet nagynénje volt Szent Margitnak; mindketten huszonévesen haltak meg: Erzsébet 24 évet élt, Margit 28-at;

– olyan tények, mint az, hogy Erzsébetet Assisi Szent Ferenc kámzsájában temették el, amelyet az assisi szent tisztelete jeléül küldött el neki, koporsójára pedig azt a koronát helyezték, amelyet visszautasított, amikor II. Frigyes császár feleségül kérte;

– olyan tények, mint az, hogy Erzsébet egyik egyenes ági leszármazottja nem más volt, mint a hessen-rheinfelsi házból II. Rákóczi Ferenc által feleségül vett Sarolta Amália hercegnő, és hogy ily módon Erzsébet utolsó magyar leszármazottai a Rákóczi fiúk voltak, Rákóczi Ferenc két fia, akiknél történelmünkben csak Szent István, Hunyadi Mátyás, Kossuth Lajos és Petőfi Sándor utódai voltak sikertelenebbek?

Itt álljunk meg egy pillanatra!

Ez a szerencsétlen Sarolta Amália nem népszerű sem a magyar történelemírók, sem a magyar szépirok körében. Pedig, ha később el is formátlanodott, lelkileg és alakilag is, a fejedelem szenzációs megszöktetése bécsújhelyi börtönéből jelentős részben neki köszönhető. Ez a történet megérdemelt volna egy magyar Toscát.

Viszonya a fejedelemmel elhidegült, talán ez magyarázza azt a meglepő ténytet, hogy Rákóczi, aki az uralkodói kaszthoz való tartozását mindenkor igen erős öntudattal élte meg, e tényre – felesége Árpád-házi származására – soha nem hivatkozott. Márpedig a Habsburgok trónfosztását kimondó határozat után Árpád véreből származó utódok nemigen tolongtak a magyar látóhatáron belül. Rákóczi fiait kétségkívül ilyennek ismerték volna el, ha bárki emlékezteti

a nemzetet e fényes genealógiára. Mert bár e trónigénynek kétségkívül gyenge pontja lett volna a leányági leszármazás, semmiképp nem volt kizáró oknak tekinthető. Sőt, a világszerte legjobban tisztelt magyar szent utódának lenni olyan erős legitimációt kölcsönzött volna bárkinek (nemhogy a fejedelem fiainak), hogy azzal mások aligha mérkőzhetek volna meg.

Vagy lehet, hogy Rákóczi éppen azt akarta elkerülni, hogy ő maga a trónfosztásban (és a szükségszerű királyválasztásban) személyesen, illetve családi-lag érdekeltnek minősüljön?

És még egy-két szót, ha már a családtörténet tudományánál tartunk.

Milyen érdekes, hogy a francia trónra való igényükön a Bourbon-ház leszármazottaival rivalizáló bonapartisták különböző ágai közül – amely ágak közül ismeretes módon egyik sem magától Napóleontól származik le –; milyen furcsa, hogy eddig még senkinek nem jutott eszébe, mekkora legitimációs előnyre tehetne szert az a trónkövetelő, aki összeházasodna Napoleon egyik vér szerinti, habár nem a Bonaparte nevet viselő utódával. Hogy akkor milyen nevet viselhetne az illető, ha nem a Bonapartét? Nos: Walewska grófnőnek a császár-hadvezértől született fia nevét, amely ágon és néven (gróf Walewski) e család később ismert diplomatákat is adott (ha nem is a történelemnek, de) a politikának.

De hát mindezek olyan spekulációk, amelyek kimondva-kimondatlanul arra a feltevésre épülnek, hogy egy kiváló ősz leszármazottai éppen annak az ősnak fogják hordozni a tulajdonságait, nem pedig rengeteg egyéb fölmenőnek a genetikai örökségét. Mintha titokban az lenne a meggyőződésünk, hogy a Zrínyiek és a legjobb Báthoryak vére úgy folyt a fejedelem ereiben, hogy e családok tagjainak kiváló képességei még össze is adódtak benne. S ha ehhez még hozzávesszük a fejedelem fiainak Szent Erzsébeten keresztül honszerző Árpádig visszaérő genealógiáját, igazán nem értjük, mi történt a két herceggel. Pedig talán semmi egyéb, csak az ütött ki rajtuk, amit Gertrudisztól és Endrétől (meg legközelebbi felséges hozzátartozóikat felnegyeltető, lekaszaboló, szemük világát kioltó, fülükbe ólmot öntető egyéb rokonaiktól) örökölték. (Bár nem annyira gonoszság vagy erőszakosság, mint inkább közönséges jellemgyengesség és mindenre alkalmatlanság volt a végzetük.)

Ezek után kézenfekvő volna azzal a retorikai fordulattal zárni e gondolatmenetet, hogy Szent Erzsébet, Hunyadi Mátyás, Bethlen Gábor, Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Bartók Béla „és minden fényes név” igazi örökösei nem a vér szerinti (elfajzott vagy nem elfajzott, megcsökött vagy nem megcsökött, létező vagy nem létező) leszármazottak. Hanem „mi”, az ideális, eszményi nemzet.

Jegyeztessék azonban föl, hogy e sorok írója, miközben Gudenus János József monumentális családtörténeti alapművét, a magyar főnemesség XX. századi genealógiájának köteteit tanulmányozta, érdekes családfákra bukkant. Hogy egyebet ne mondjak, élnek Németországban, nem is távol Hessentől, sem Thüringiától, olyan személyek, akik egyaránt egyenes ági leszármazottai gróf Széchenyi Istvánnak és Aspremont-né Rákóczi Juliannának, akinek a fejedelem *édes testvéröccse* volt. A nemzet mai recrudescunt... állapotában még az is lehet, hogy valakinek eszébe fog jutni küldöttséget meneszteni e Széchenyiekhez.